

ULOGA DIGITALIZIRANIH IZVORA IZ PRIVATNIH KARTOGRAFSKIH ZBIRKI U VRIJEME OGRANIČENOGA FIZIČKOG PRISTUPA

Dr.sc. Dubravka Mlinarić

znanstvena savjetnica

Institut za migracije i narodnosti

15.-17. listopada, 2020.

Enciklopedika 2020 – dosezi i izazovi

Okolnosti ograničenog pristupa građi (npr. suvremene epidemijske mjere)

- ▶ Suvremeni globalni zahtjevi za online pristup + aktualne protuepidemijske mjere (fizičkog distanciranja) nameću propitivanje klasičnog pristupa stručnim i specijaliziranim (kartografskim) zbirkama (privatnim i institucionalnim) izvorne građe
- ▶ digitalizacija građe i njeno povezivanje umrežavanjem = **virtualno pristupanje** = veća (i javnozdravstveno sigurnija) dostupnost korisnicima
- ▶ kartografski izvori zahtijevaju složeni multidisciplinarni pristup - građa privatnih zbirki može doprinijeti očuvanju, proučavanju i prezentaciji hrvatske kulturne baštine - uz pretpostavku prethodne prilagodbe digitalnom mediju (kroz digitalizaciju i umrežavanje)
- ▶ porast pristupa informacijama kartografskih portala ide na ruku zainteresiranoj javnosti: znanstvenicima, studentima i profesorima

IZVORI: istraživanje temeljeno na kartografskim zbirkama Drage Novaka (Zbirka Novak) i Ewalda Felbara (Collectio Felbar) - tematski slične, ali bitno različite u pristupu i čuvanju građe

- ▶ različiti obrasci pristupa fenomenu „otvaranja“ privatnih zbirki, suradnja kolekcionara s profesionalnim timovima stručnjaka u savjetodavnom ili logističkom smislu

PRIVATNE KOLEKCIJE VRIJEDNE (KARTOGRAFSKE) POVIJESNE GRAĐE

Stare karte hrvatskih zemalja kao kulturni spomenici i izvori podataka

– INFORMATIVNE I SUBJEKTIVNE – **komuniciraju** kodirane geografske, kulturne, demografske, ekonomske, ekološke, političke ili političko-propagandne **poruke**, teritorij u okvirima različitih administrativno-političkih cjelina

PRIVATNE KARTOGRAFSKE ZBIRKE - oblikovanje (izbor sadržaja), uređenje, čuvanje, prezentiranje vođeno idejom i angažmanom vlasnika - **NASUPROT INSTITUCIONALNIM ZBIRKAMA** (timovi stručnjaka: kustosa, knjižničara, restauratora, konzervatora, fotografa, zaštitara ...) - nužna suradnja

suvremeno propitivanje mogućnosti korištenja specijaliziranih nacionalnih institucija (arhiva, knjižnica, muzeja) kao posrednika u boljem pristupu povijesnoj građi privatnih zbirki?

- **? VIRTUALNOG (DIGITALNOG) OBJEDINJAVANJA INFORMACIJA:** pregledavanje i objavljivanje građe putem portala i web stranica
- Info podrška: *International Map Collectors' Society (IMCoS Journal)*, London / Hrvatsko kartografsko društvo - <https://www.kartografija.hr/> (Kartografija i Geoinformacije)
- ICA-platfoma *Cartoheritage* - sinergija ustanova
- **otvoreni pristup je javni interes, a znanstvene informacije nacionalno blago** (Hrvatska deklaracija o otvorenom pristupu, 2012.) – povećana vidljivost/kvaliteta, komunikacija, digitalni online pristup = **OTVARANJE**

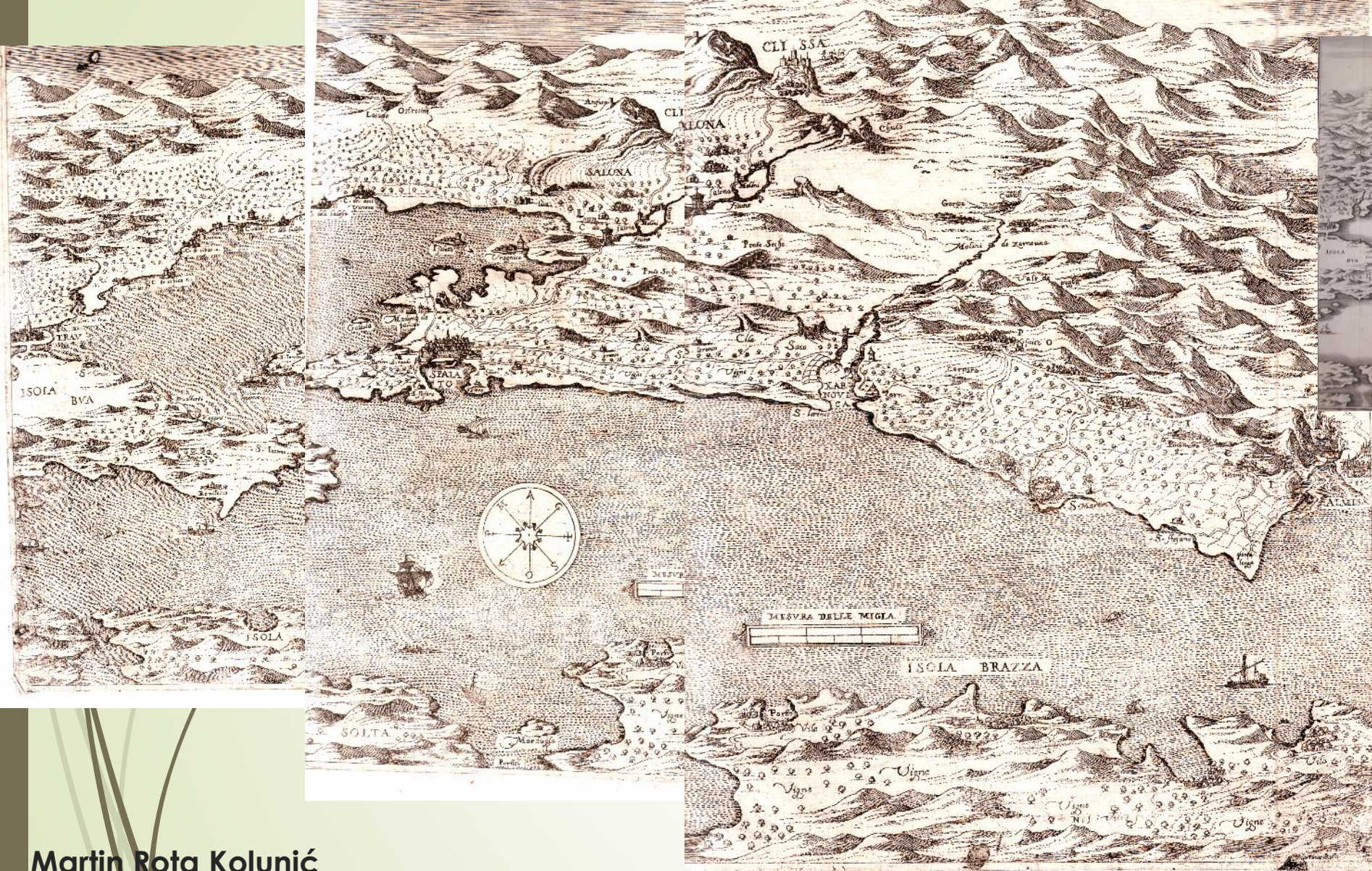

TIP 1: ZBIRKA NOVAK (MAPPAE CROATICAE) u Zbirci zemljovida i atlasa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

- utemeljitelj prof. dr. med. **Drago Novak** (1933. – 2011.) liječnik i znanstvenik, sakupljač i zaljubljenik u stare karte hrvatskih zemalja, **kolekcionar starije generacije**
- utemeljena 1976. godine, s **338** pojedinačne kartografske jedinice u katalogu NSK, od nekadašnjih 425 pojedinačnih listova karata obrađenih 2000. godine + referentna literatura + faksimili karata i atlasa
- desetljeća kritičke selekcije i nabavljanja karata putem posrednika: antikvarijata, aukcija, donacija, razmjene
- posljednjom željom autora Zbirka je kao cjelina **donirana**, pohranjena, obrađena i digitalizirana **u Zbirci zemljovida i atlasa NSK (2013.)** – zadržala inicijalni identitet i koncept
- o korištenju i dostupnosti skrbi cjeloviti tim stručnjaka + katalog s pretraživačem

<https://digitalna.nsk.hr/pb/?concept=info&id=549160>)

Matthaeus Merian
Delineatio Situ sue...
(ZN-Z-XVII- MRN-1652a)

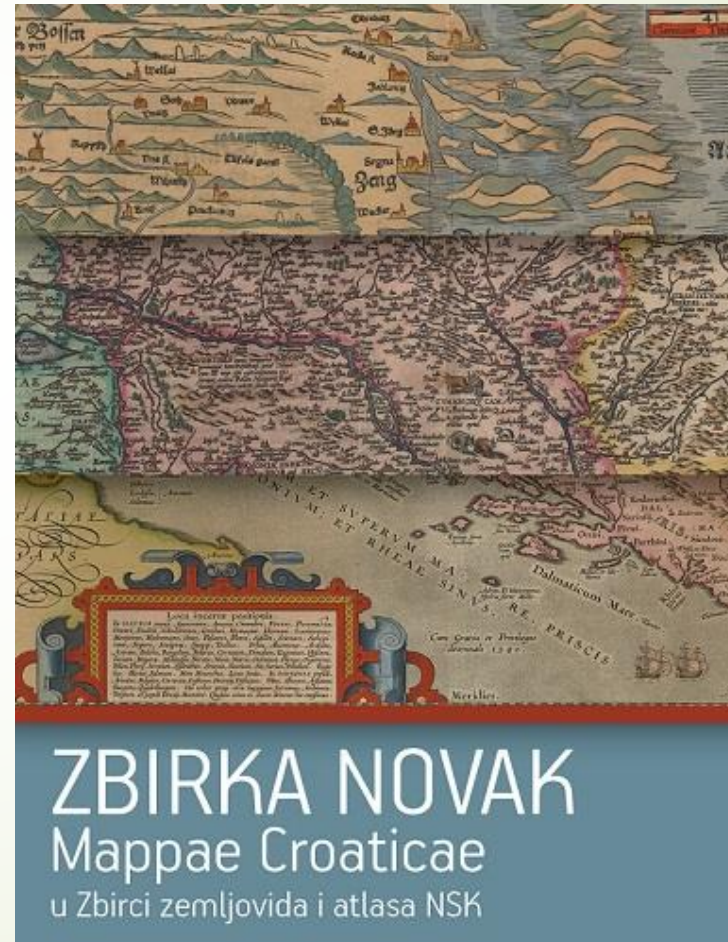
Martin Rota Kolunić

Spalato / Martinus Rotta. [Venetia : F. Camocio, ca 1558.]. 1 zemljop. karta : bakrorez ; 43 x 31 cm, na listu 55x 42cm
Signatura: ZN-Z-XVI-ROT-1558

- Osmanlije 1537. godine osvojili Klis, autor ne bilježi granice
- obiluje originalno zabilježenim toponimima, autor poznaje hrvatski jezik
- potpis **Martinus Rotta**, godina nastanka teško čitljiva - 1558. ili 1568. godina

MONOGRAFIJA

Dubravka Mlinarić i Mira Miletić Drder: ZBIRKA NOVAK Mappae Croaticae u Zbirci zemljovida i atlasa NSK, Zagreb: NSK, 2017.

(Kartografska) Zbirka Novak

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu,
Zbirka zemljovida i atlasa NSK, Zbirka Novak,
kartografska građa :

338 pojedinačna lista = 275 karte, 77 grafike, 18 planova i nacrti i 2
rukopisne karte

<http://digitalna.nsk.hr/?object=info&id=10211>

METAPODATCI:

Naslov Tuto el Cotado di Zara e Sebenicho / Mateo Pagano al.
Impresum Venetia : Mateo Pagano, [ca 1530].

Materijalni opis 1 zemljop. karta : drvorez ; 53 x 37 cm.

Mjerilo [Ca 1:200 000]

Drugi naslov Tvto el Cotado di Zara e Sebenicho

Autor Pagano, Matteo

Projekt Mappae Croaticae

Vrsta kartografska građa • karte

slika

Zbirka Zbirka Novak • Zbirka zemljovida i atlasa NSK

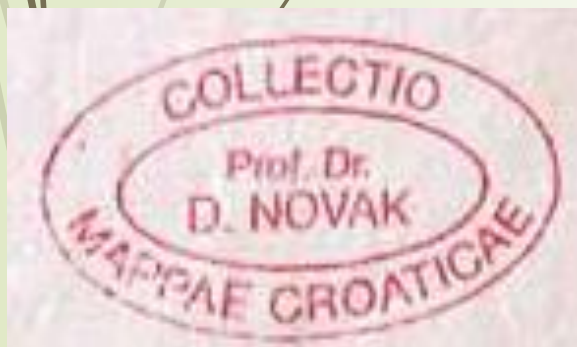
Format image/jpeg Jezik latinski

Predmet Šibenik • Zadar • Dalmacija

Obuhvat 16. stoljeće Prava Slobodan pristup. Sva prava pridržana.

Identifikatori NSK 000856569 • NSK sign. ZN-Z-XVI-PAG-1530

UDK 912.43(497.5)

TIP 2: ZBIRKA FELBAR (COLLECTIO FELBAR)

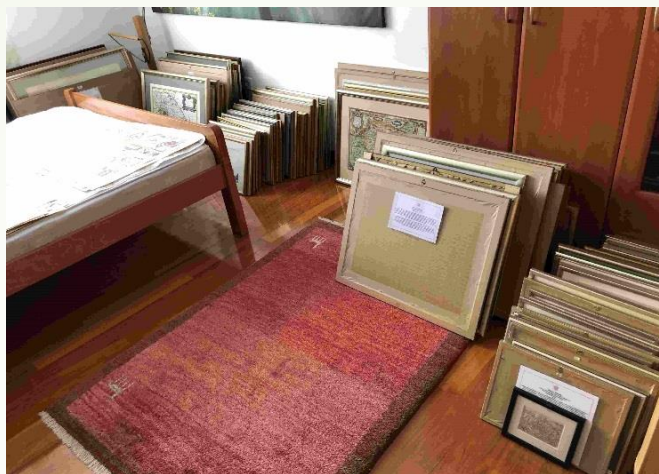
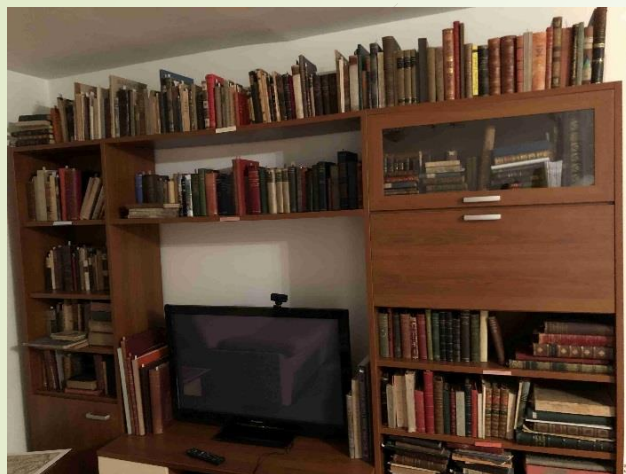
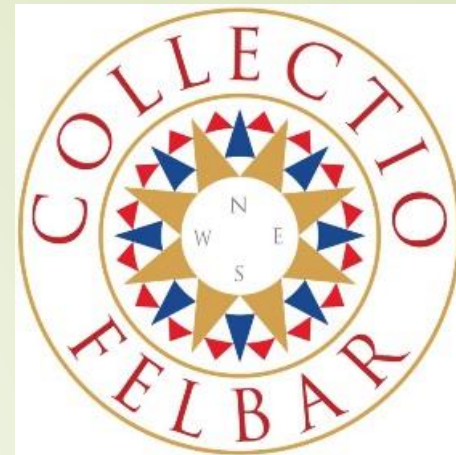
Zbirka karata i knjiga (između ostaloga i) hrvatskih zemalja

- jedna od trenutno najvažnijih i najbogatijih privatnih zbirki - minuciozni kritički odabir

- više od 400 primjeraka knjiga (putopisa i etnografskih djela) i 500 pojedinačnih listova karata
- utemeljena 1999. godine: estetski motivi, investicija, predmet znanstvenog istraživanja, dio hrvatske kulturne baštine, zadržala identitet pravne i vlasničko-smještajne izdvojenosti
- autor Austrijanac **Ewald Felbar** (1968., Bregenz -), **kolekcionar srednje generacije** – iz financijsko-bankarskoga sektora, podrijetlom vezan uz hrvatski i slovenski prostor = etnički, jezični, kulturni, prostorni identitet
- prikupio, uz pomoć eksperata obradio, katalogizirao, prezentirao, promovirao te učiniti dostupnom građu velikoga obujma i neupitne kvalitete
- karte analizirane i opisane prema međunarodnom standardu
- www.felbar.com = katalog s pretraživačem na hrvatskom, njemačkom i engleskom jeziku
- godine 2018. *Zaklada Adris* podržala projektni prijedlog "Javna dostupnost zbirke Collectio Felbar" Hrvatskoga kartografskog društva, u grupi "Baština,,
- **PLAN** – izložbe, publikacije, mogućnost narudžbe reprodukcije pojedinačne karte za privatne potrebe

POHRANA KNJIGA I KARATA

KNJIGE

- knjige razvrstane po jezicima
- cca. 250 karata je uokvireno

KARTE

- cca. 50 karata u posebnim zaštitnim folijama
- manji broj karata u zaštitnim košuljicama unutar kartonskih kutija

www.felbar.com

Razvoj privatne zbirke = skrb i odgovornost vlasnika: osobni motivi, koncept i strategija + suradnja sa stručnjacima s područja povijesne kartografije, historiografije, bibliotekarstva, informacijskih znanosti, lingvistike, povijesti umjetnosti, konzervatorske struke + **DIGITALIZACIJA** + umrežavanja ideja i kapaciteta u cilju bolje vidljivosti i dostupnosti karata

- **Zbirka Felbar** kontinuirano dopunjava i sistematizira građu te traži održive modele njene veće javne dostupnosti putem logističkog posredovanja arhiva, muzeja ili knjižnica

INTEGRATIVNI PRISTUP KARTI: preispitivanjem najnovijih koncepcija oblikovanja i djelovanja specijalističkih kolekcija (Digitalne zbirke, integracija i infrastruktura prostornih podataka)

Ideja uvođenja virtualnih oblika umrežavanja i individualnog pristupa informacijama

- umrežavanje privatnih s nacionalnim zbirkama - **VIRTUALNO (DIGITALNO) OBJEDINJAVANJE INFORMACIJA bez STVARANJA ANALOGNIH ZBIRKI, putem portala i web stranica**

CILJ 1: vrijednu hrvatsku (kartografsku) kulturnu baštinu, koja bi kao privatna zbirka ostala tek ograničeno poznata, maksimalno iskoristiti, popularizirati i učiniti dostupnijom

CILJ 2: čuvanje kulturnog naslijeđa + popularizacija znanstveno-istraživačkog rada, specijalizirane znanstvene građe, ali i znanosti i uopće

POTREBE ONLINE ILI OGRANIČENOG PRISTUPA (COVID-19 kriza)

- mobilizacija institucija koje se bave dokumentacijskim nasljeđem - **UNESCO** kao krovna organizacija pruža potporu (nacionalna i institucionalna razina)
- na temelju sakupljenih podataka šire dobre prakse za medijsku prezentaciju, pristup građi na daljinu (webinari, e-learning za voditelje zbirki) = da izolacija ima što manji negativni psihološki efekt
#Museums and Chill
- smjernice za jednostavno i zanimljivo prezentiranje građe online + druge preporuke, platforma za radionice i blogove o određenoj građi, za voditelje zbirki
- prethodno specijalizirani **portali** starom sadržaju pripisuju nove sadržaje (npr. georeferenciranje)
- suvremena javnozdravstvena prijetnja - prilika za dodatno prepoznavanje arhivske građe kao sadržaja za smanjivanje stresa i osjećaja izoliranosti
<https://en.unesco.org/covid19/communicationinformationresponse>
- blogovi o otvorenom pristupu u doba korona krize <http://www.open-access-berlin.de/news/Corona-Impact-OA.html>

ZAKLJUČAK

➤ **STARE KARTE** - vrijedna hrvatska kulturna baština - dio europske kulture i znanosti

➤ **Privatne kartografske zbirke** - mjesto očuvanja kulturnoga identiteta i tradicije - puni istraživački potencijal ostvaruju tek kada široki krug korisnika može građi pristupiti, obrađivati je, analizirati i objavljevati

➤ Recentne tendencije **integrativnoga pristupa** propituju mogućnost posredovanja specijaliziranih baštinskih ustanova-nacionalnih kulturnih i znanstvenih institucija (muzeja, arhiva i knjižnica) u međusobnom digitalnom umrežavanju (i s privatnim zbirkama)

➤ za razliku od zbirki u nacionalnim institucijama - čuvanje, obrada i prezentiranje građe javnosti, ali i kvaliteta i opseg građe **PRIVATNIH ZBIRKI** počivaju na kapacitetima vlasnika

➤ **PRETPOSTAVKA DOSTUPNOSTI:** sustavno obrađena građa, katalogizirana prema suvremenim standardima (ISBD(CM)) i **digitalizirana**, eventualno u suradnji sa stručnjacima s različitih područja + objava /pristup putem digitalnih medija (mrežni pretraživač ili sl.)

➤ prednost uređenih zbirki - mogućnost daljnjeg umrežavanja sa specijaliziranim institucijama = u cilju jednostavnije komunikacije s krajnjim korisnikom, osiguranja savjetodavne i infrastrukturne pomoći pri stručnoj obradi građe, čuvanju, restauraciji, izlaganju, diseminaciji ili promociji **S CILJEM** postizanja bolje vidljivosti građe, brže i jednostavnije dostupnosti te prezentacije = stvaranje **virtualne suradnje a ne analognih zbirki**

➤ autor i vlasnik **ZBIRKE FELBAR** na temeljima koncepta *otvorenog pristupa* kontinuirano inzistira na maksimalnom **OTVARANJU** svoje privatne zbirke, njenoj popularizaciji i istraživačkoj eksploataciji - oslanjajući se na suvremene tehnologije = dijelom tretira vlastitu zbirku kao javno dobro – **jedinstven i inovativan pristup**

➤ Suvremena mobilizacija i umrežavanje institucionalnih i privatnih kartografskih zbirki - prilika za dodatno prepoznavanje arhivske građe kao sadržaja za smanjivanje stresa i osjećaja izoliranosti u javnozdravstvenim uvjetima ograničenoga kretanja

HVALA NA PAŽNJI!

dubravka.mlinaric@imin.hr